

N:o 1.

Ank. till Riksd. Kansli den 25 Sept. 1871, kl. 11 f. m.

Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande samt i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar i samma ämne väckta motioner.

Till Särskilda Utskottets behandling hafva öfverlemnats:

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 1 till Urtima Riksdagen, angående landtförsvarets ordnande jemte densamma bifogadt underdånigt memorial af den 22 sistlidne Augusti från Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet;

Kongl. Maj:ts nådiga Proposition N:o 2 till Urtima Riksdagen, angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid sjöförsvaret; samt dessutom följande motioner:

Från Första Kammaren:

N:o 1, af Herr von Koch om åtskilliga ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, och

N:o 2, af Herr von Koch om åtskilliga ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid sjöförsvaret; samt

Från Andra Kammaren:

N:o 1, af Herr A. Rundbäck med förslag till vissa ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret,

N:o 2, af Herr F. A. Forssbeck med förslag till vissa ändringar i Kongl. Maj:ts förslag såväl till förordning angående förändrade be-

Bih. till Urtima Riksd. Prot. 1871. 8 Saml. 1 Afd. 1 Häft.

stämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret som till lag angående den allmänna värneplikten, och

N:o 3, af Herr C. F. Appeltofft med förslag såväl till vissa ändringar i Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret samt till lag angående den allmänna värneplikten, som äfven till all privilegierad jords effektiva rotering emot skälig ersättning till nuvarande egare.

Sedan Utskottet afslutat behandlingen af de i förenämnda Kongl. Proposition N:o 1 framställda förslagen till lag angående den allmänna värneplikten och till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, har Utskottet ansett sig böra sätta Riksdagen i tillfälle att utan dröjsmål besluta öfver dessa grundvalar för den föreslagna arméorganisationen, och går nu, innan Utskottet till handläggning företagit öfriga delar af de till Utskottet hänvisade frågor, att till Riksdagens Kamrar afgifva utlåtande öfver ofvannämnda tvåne författningsförslag, jente de till Utskottet öfverlemnade motioner, som röra landtförsvarets ordnande.

Följande den ordning, i hvilken frågorna hos Utskottet blifvit behandlade, tillåter sig Utskottet att i främsta rummet yttra sig öfver förslaget till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret och derefter om förslaget till lag angående den allmänna värneplikten.

Då Utskottet vid denna behandling kommit till det beslut att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts *förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret*, har detta hufvudsakligen skett af det skäl, att Utskottet anser försvarsväsendet böra ordnas på grund af den allmänna värneplikten och att detta icke lämpligen låter sig göra med indelningsverkets bibehållande.

Lika med Kongl. Maj:t anser Utskottet nödvändigt att i första rummet »ordna den folkbeväpning, hvilken i vårt land, likasom i Europas flesta öfriga samhällen, måste utgöra försvarsväsendets breda grundval». På denna grundval anser äfven Utskottet, att försvarsväsendet både bör och kan byggas så starkt och mäktigt, att vi förmå att skydda våra landamären mot främmande angrepp, samt fortfarande häfda svenska folkets urgamla frihet och sjelfständighet; hvarjente Utskottet föreställer sig, att utgifterna för ett försvarsväsende, grundadt på allmän värne-

pligt under fredstid, skola komma landet till nytta icke allenast genom den trygghet det skänker, utan ock genom den uppfostran, som kommer landets söner till godo just i den ålder, då de äro mest mottagliga derför.

En armé, grundad på allmän värnepligt, lemnar landet dessutom bättre än någon annan full visshet derom, att tid och penningar, som offras på försvarsväsendet, blifva använda på det klokaste och nyttigaste sätt för det allmänna bästa.

Då hela landets ungdom, så hög som låg, så fattig som rik, utan undantag tillhör arméen, så håller äfven hela landet en vida strängare kontroll öfver, huru desse landets söner uti arméen användas, än om de, som inträda i arméen, endast bestå af obemedlade, som ej kunnat lega för sig eller som låtit lega sig för andra. Må man icke förglömma, att icke allenast materialet, hvaraf en armé, grundad på allmän värnepligt, består, sjelf fordrar bättre och omsorgsfullare vård och användande, utan äfven att *alla* blifva personligt intresserade, att den vapentjenst, till hvilken deras söner kallas, icke påläggas dem, utan att stora och viktiga statsändamål dertill tvinga och utan att dessa ändamål äfven uppfyllas så långt det någonsin kan vara möjligt. Derigenom ställas äfven de största fordringar på tidens ändamålsenliga användande vid arméen, på det tjensten vid fanorna må så mycket som möjligt förkortas; hela arméen hålles ständigt uti jemn och oafbruten utveckling, och hvarken soldatens eller officerens utbildning kan i en sådan armé blifva beroende på en innött slentrian, med mindre än att folket skulle plötsligt stadna eller gå tillbaka i sin utveckling. Hela arméen med allt hvad som rör densamma är så fullkomligt förenad med folket och folket med arméen, att båda helt och hållet uppgå i hvarandra; och under sådana omständigheter måste alltid arméen blifva uttrycket af folkets kraft och af den bildningsgrad, på hvilket det står, emedan den uti sig innesluter såväl massan af folket, som är denna kraft, som ock intelligensen inom detsamma, som leder den. Det är äfven dessa omständigheter, som göra en sådan här till en verklig folkhär, och det är en sådan här Utskottet anser, att vi böra skapa till skydd för vår frihet och vårt sjelfbestånd, äfven om dermed äro förenade de nödvändiga uppoffringar af både tid och penningar, utan hvilka en sådan här icke kan bringas till stånd.

Utgående från dessa åsikter har Utskottet kommit till den slutsats, att indelningsverket måste upphävas och derföre ej heller kunnat tillstyrka bifall till det af Kongl. Maj:t afgifna förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, hvilket af Kongl. Maj:t blifvit framställt *under*

vilkor och förbehåll, att lugen angående den allmänna värneplikten blifver af Riksdagen godkänd.

Den indelta arméen, som af rote- och rusthållare uppsättes, utgöres onekligen af kraftiga landets söner, och en trupp, bestående uteslutande af indelta soldater i sina bästa år är utan tvifvel en föresyn för andra trupper uti uthållighet och god disciplin — tvänne af de förnämsta egenskaper, en krigsman kan ega. »Den indelta soldaten», säger Landtförsvarskomitéen, »boende i sin bygd, med eget hem, brukande sin jord, en närande medlem af samhället, är i fullaste mening en nationalsoldat och skiljer sig härutinnan från en konskriptionssoldat icke uti något annat, än att han *frivilligt* emot vissa förmåner blifvit krigsman, samt detta *på längre tid* i stället för att den sednare blir soldat genom lag och på kortare tid, hvilket omöjligen kan minska den indelta soldatens nationela egenskaper. I pålitlighet är han minst sagdt fullt jemförlig med den sednare».

I militäriskt hänseende anser äfven Landtförsvarskomitéen den indelta soldaten ega stora förtjenster och framhåller dervid särskildt, att han bör vara »lämplig till ledare för yngre manskap såväl under fredliga förhållanden som under krigets alla pröfvande tjänster».

Då Utskottet ansett sig böra i minnet återkalla detta Landtförsvarskomitéens vittnesbörd om den indelta soldaten, uti hvilket det i flera afseenden instämmer, men ej beträffande hans lämplighet såsom ledare för yngre manskap, om dermed skall menas hans lämplighet såsom befäl uti en armé, hufvudsakligen bestående af värnepligtige, så har Utskottet dermed velat visa, att det till fullo vet att uppskatta den indelta soldatens förtjenster. Men oaktadt Utskottet gifvit denna gärd af aktning åt den indelta soldaten såsom *soldat* och *medborgare*, kan Utskottet dock ej undgå att anse den indelta arméen olämplig såsom en stam, med hvilken de värnepligtige skola förenas och af hvilken de skola öfvas under freden samt ledas i striden, och af denna anledning är Utskottet nu, likasom sist förflutna lagtima Riksdags Särskilda Utskott, af den åsigt, att indelningsverket måste upphävas, om ett ändamålsenligt ordnande af vårt försvarsväsende skall ega rum.

Det är framför allt af vigt, att den arméorganisation ett land eger har dess medborgares fulla förtroende till förmågan hos densamma af den utveckling, som stundens och framtidens behof kräfva, och detta förtroende har den indelta arméen förlorat. Äfven dess ifrigaste förfäktare försvara den hufvudsakligen såsom en öfvergångsform till något bättre, till hvilket man *skall* komma, och indelningsverket såsom en skattebörd. Det är äfven det mål, *hvarthän man skall komma*, som

Utskottet vill se klart utstakadt, innan Utskottet anser sig böra tillstyrka så genomgripande förändringar, som de af Kongl. Maj:t föreslagna, hvilka dock endast kunna innebära en öfvergång till någonting, som ännu sväfvat i det ovissa. Uti en sekler gammal inrättning, såsom indelningsverket, har man ej rätt att göra stora och genomgripande rubbningar, då man på samma gång är öfvertygad, att dessa rubbningar endast åstadkomma tillfälliga förändringar, hvilka snart måste efterföljas af andra — kanhända ännu större.

I afseende på olämpligheten af indelningsverkets kvarstående såsom skattebörd, ensam drabbande rote- och rusthållare, får Utskottet hänvisa till det Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 1 för sistförflutna lagtima riksdag, uti hvilket de åsigter finnas uttalade, som nu föranleda Utskottet att äfven ur denna synpunkt anse indelningsverkets upphäfvande såsom nödvändigt.

Utskottet öfvergår härefter till det, som Utskottet anser vara det viktigaste skälet för indelningsverkets upphäfvande och derföre äfven för Utskottets afstyrkande af Kongl. Maj:ts förslag till *förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret*, och detta skäl är den indelta arméens olämplighet såsom befäl och stam för landets vapenskyldiga ungdom, då denna uppkallas till militärtjänst på grund af allmän värnepligt.

Utskottet anser nemligen, att indelningsverkets bibehållande ovilkorligen förutsätter, att den indelta soldaten fortfarande anskaffas utaf jordegaren, som skall hysa honom på sina egor samt förse honom med hus, för hvilkas nybyggnad jordegaren äfvenledes är ansvarig, och Utskottet anser på samma gång, att just denna anskaffning af jordegaren, som måste önska att för billigaste pris få en beskedlig karl, som gör honom så liten olägenhet som möjligt, svårigen kan vara egnad att tillförsäkra indelta arméen sådana soldater, som företrädesvis äro lämpliga att utbildas till befäl. Dertill kommer ytterligare, att det måste ligga i jordegarens intresse, att soldaten så sällan som möjligt är bortkommenderad från hemmet, hvilket äfvenledes är alldeles stridande mot den utbildning till och användning som befäl, hvilka i Kongl. Maj:ts proposition förutsättas.

Så länge rekryteringen bindes vid jorden och så länge den indelta soldaten bindes vid sin torpstuga med en kåltäppa om några kappland jord, så länge kan man ej heller vänta, att i den indelta arméens led få se andra än dem, som tillhöra daglönarnes klass, och utaf dessa ingalunda de bästa, för så vidt de ej af begär att gifta sig söka anställning som soldater, för att få tak öfver hufvudet för sig och de sina;

och man bortjagar genom torpstugorna de mera intelligenta element, af hvilka en verklig befälsstam för värnepligtige skulle bestå.

Det följer sålunda med indelningsverket, att den indelta soldaten, vare sig att han är uppsatt efter nu gällande grunder eller efter de grunder, som i Kongl. Maj:ts nådiga proposition föreslås, alltid kommer att rekryteras ur samhällets lägsta klasser, hvilket enligt Utskottets åsigt ingalunda kan vara lämpligt, då man vill göra honom till befäl och ledare för en armé, sammansatt, på grund af den allmänna värnepligten, utaf medborgare af alla samhällsklasser, såväl de lägsta, d. v. s. de okunnigaste, som de högsta, d. v. s. de mest bildade och intelligenta, ty verklig bildning gifver öfverallt intelligens, och den gifver äfven anseende — långt större än det, den indelta soldaten i allmänhet kan göra anspråk på, äfven om han på föreskrifna möten och uti underbefälsskolan skaffat sig det mått af kunskaper, som derstädes kan förvärfvas.

Men det är icke allenast soldatens egenskap att rekryteras af jordegaren och utur de mest obemedlade samhällsklasserna, samt det olämpliga aflönings sättet för soldater, som skola utbildas till befäl, som Utskottet anser vara indelningsverkets olägenheter, utan dertill må äfven räknas den indelta soldatens långa tjenstetid, hvilken äfven så nära sammanhänger med sjelfva indelningsverket, att detta skulle inom kort upphävas, för den händelse tjenstetiden i betydlig mån förkortades. Visserligen föreslår Kongl. Maj:t, att »soldat, som fyllt 27 år och i sin tjenst varit 7 år anställd, skall under fredstid vara berättigad att, efter derom gjord anmälan, erhålla afsked, dock med skyldighet att, om han af sådan rätt före uppnådda 15 tjensteår vill sig begagna, sätta i sitt ställe annan krigsduglig karl, hvilken emot enahanda löneförmåner, och utan att staten lemnar det i § 5 stadgade legobelopp, åtager sig nylegd soldats förpligtelser», men då det i allmänhet ligger i så väl soldatens som rotehållarens eget intresse, att soldaten så länge som möjligt kvarstadnar i tjensten, torde man kunna förutsätta, att denna bestämmelse icke i nämnvärd mån kommer att förändra det öfverklagade förhållandet.

Med lång tjenstetid följer, att soldaten sjelf efter inträdet i krigstjenst känner sig deraf bunden för hela den tid han ännu eger sina fulla arbetskrafter, utan utsigt att kunna egna sig åt sin tjenst på ett sådant sätt, att han genom densamma kan blifva försörjd förr än han hunnit underofficersgraden, hvilken dock endast af ett fåtal kan uppnås, och att han derföre, då han hufvudsakligen skall försörja sig och de sina genom sina händers arbete, under denna långa tjenstetid motser såväl med bäfvan hvarje extra kommendering, till hvilken han kan kallas, emedan underhållet af hustru och barn derigenom försvåras, som

äfvén den tid, då han skall lemna den bostad och kåltäppa, han under många år bebott och brukat, och som under denna tid varit en fristad för honom och hans familj.

En af de kraftigaste driffjedrarne för utbildandet af ett godt befäl går äfvén genom en lång tjenstetid och genom torpstugan förlorad, och denna driffjeder är ärelystnaden. Att efter flerårigt sträfvande ej hinna längre än till korporal med en sammanlagd årlig inkomst af 175 R:dr eller till och med till 1:e korporal med 200 R:dr — och högst få äro de som hinna längre, — är sannerligen en så ringa uppmuntran för unge män med förmåga och verkliga befälsanlag att inträda uti den indelta arméen såsom soldater, att desse åt nästan hvilket håll de vända sina sträfvanden hafva vida större utsigt att vinna utkomst och anseende, än på den militära banan.

Det är äfvén därför som en lång tjenstetid i väsendtlig mån bidrager att förhindra en sådan rekrytering af indelta arméen, att denna verkligen kan lemna den tillgång på dugligt underbefäl, som i Kongl. Maj:ts proposition afses.

En lång tjenstetid har dessutom det felet, att man under densamma använder så mycken tid och kostnad för att utbilda *en* soldat till underbefäl, att man under denna tid och för samma kostnad borde dertill kunnat utbilda *flera*, hvilka, sedan de lemnat tjensten, vid krigstillfälle kunde blifva till stor nytta såsom en förstärkning till arméen, eller såsom en väl behöflig stam åt landstormen.

Utskottet anser sig härvid böra erinra om hvad reservanterna mot det Särskilda Utskottets Betänkande vid innevarande års lagtima riksdag yttrat i detta hänseende:

»Det finnes äfvén ett annat förhållande, hvarigenom rust- och rotehållarens rättigheter med hänseende till soldaten motverka hvad som med värnepligtens utsträckning i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition åsyftas. Såvida landstormen, särdeles dess första uppbåd, som är afsedt att organiseras i särskilda korpser och kunna sjelfständigt uppträda, skall uppfylla sin bestämmelse, måste nödvändigt inom densamma finnas en större krigsskicklighet, än den värnepligtige under sin korta öfning såsom beväring kan vinna och sedermera bibehålla. En sådan skicklighet är att förvänta endast hos dem, hvilka såsom befäl eller manskap tjenat i arméen och der erhållit fullständig utbildning. Af dessa behöfves också i krigsreserven eller landstormens första uppbåd ett ganska betydligt antal, för att såsom befäl leda eller såsom stamtrupp tjena till stöd för de öfriga, hvilka derförutan snart skulle gagnlöst offeras i striden. Nu är det likväl ej mindre den indelta solda-

tens än rust- och rotehållarens fördel och rätt, att den förre, så länge hans krafter det medgifva, qvarstadnar i tjensten, hvilken han därför i allmänhet ej lemnar förr än värnepligtsåldern redan är tilländalupen. Vill man af den allmänna värnepligten göra allt hvad deraf till landets försvar kan blifva — och derpå måste ju alla bemödanden numera riktas — är det således nödigt att här anmärkta förhållanden åtminstone för någon del af truppen ändras, så att denna kan, genom en tidigare afgang från tjensten, blifva ett stöd för den allmänna värnepligten under alla de olika former, hvori densamma uppträder.»

Till förestående skäl för sitt afstyrkande anser sig Utskottet ytterligare böra anföra, att då Utskottet icke anser indelta arméen tillräcklig för landets försvar och icke heller anser den lämplig såsom befälsstam för en armé bestående af värnepligtige, det är af högsta vikt, att den indelta arméen upphäfves, på det en bättre och lämpligare befälsstam må kunna bildas utur de värnepligtiges led mot den ersättning af statsverket, som kan blifva behöflig.

På grund af de åsikter angående nödvändigheten af indelningsverkets upphäfvande, som här ofvan blifvit uttalade, har Utskottet icke heller ansett sig böra ingå i någon detaljerad pröfning af de lindringar, som Kongl. Maj:ts nådiga förslag afser.

Till slut vill Utskottet äfven hafva erinrat, att det svårigen kan hysa förtroende till lämpligheten af de förslag, som uti Kongl. Maj:ts nådiga proposition blifvit framlagda, alldenstund de uti flera viktiga delar stå i strid med hvad chefen för Landtförsvars-departementet uti sina till föregående Riksdagar aflemnade förslag framhållit såsom både statsrättsligt, nyttigt och nödvändigt.

På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt, får Utskottet derföre föreslå:

1:o att Riksdagen må afslå det af Kongl. Maj:t framlagda förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret.

I afseende åter på Kongl. Maj:ts nådiga *förslag till lag, angående den allmänna värnepligten*, har Kongl. Maj:t ställt detsamma uti det sammanhang med förslaget till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, att det sednare måste anses förfallet, så framt icke det förra antages, hvilket dock icke kan utgöra hinder för antagandet af det förra förslaget, äfven om det sednare afslås. Utskottet har icke heller funnit skäl att tillstyrka, det frågan om antagande af förslaget till lag angående den allmänna

värnepligten skulle förfalla derföre, att Utskottet afstyrkt att ordna rote- och rusthållsinrättningen på det af Kongl. Maj:t föreslagna sätt. Vid sådant förhållande och då förslaget till lag angående den allmänna värnepligten blifvit af Kongl. Maj:t till innevarande Riksdag öfverlemnadt sådant det af sistförflutna lagtima Riksdags Särskilda Utskott affattades samt af Första Kammaren oförändradt och af Andra Kammaren i de aldra flesta och vigtigaste delar antogs, samt då dessutom omständigheterna varit särdeles ogynsamma för en sorgfällig granskning af nämnda lagförslags särskilda stadganden, enär hälften af Utskottets ledamöter ansett förslaget i sin helhet böra förfalla, har Utskottet icke ansett sig uti sagda lagförslag böra föreslå några förändringar. Till denna slutföljd har Utskottet äfven kommit af den orsak, att de ändringsförslag och anmärkningar, som vid denna riksdag blifvit gjorda och kommit till Utskottets kännedom, icke innehålla någonting väsendtligt, som icke redan vid sistlidne riksdag blifvit yrkadt, men ej lyckats vinna Kamrarnes godkännande.

På ofvanstående grunder och under åberopande dels af hvad Utskottet i det föregående yttrat om den allmänna värnepligtens vigt och betydelse för ett folk och dels af hvad redan till grund för förslagets stadganden finnes anfördt ej mindre i Kongl. Maj:ts till sistlidne Riksdag i ämnet aflättna proposition än ock i Särskilda Utskottets vid samma riksdag deröfver afgifna utlåtande, får Utskottet föreslå:

2:o att Kongl. Maj:ts förslag till lag angående den allmänna värnepligten må af Riksdagen antagas.

Genom hvad sålunda blifvit hemställdt, anser sig Utskottet äfven hafva besvarat de till Utskottet hänvisade enskilda motiøner, som angå ändringar uti Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående landtförsvarets ordnande.

Stockholm den 25 September 1871.

På Särskilda Utskottets vägnar:

LOUIS DE GEER.

Reservationer:

Vid 1:sta punkten:

af Friherre *De Geer*, Grefve af *Ugglas*, Friherre *Adelsvärd*, Friherre *von Essen*, Herr *von Ehrenheim*, Herr *de Maré*, Herr *von Sydow*, Friherre *von Otter*, Herr *Petré* och Herr *Montgomery-Cederhielm*:

»Då vi nu afgifva vår reservation emot Utskottets beslut att tillstyrka afslag å Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret, hänföra vi oss till de skäl, som vid flera föregående tillfällen inom Riksdagen blifvit framställda till bemötande af den åsigt angående indelningsverkets upphäfvande, hvarpå Utskottet stödjer sitt beslut. Vi vilja för tillfället endast ytterligare fästa uppmärksamheten derpå, att för så vidt som Utskottet anser, att indelningsverkets upphäfvande utan aflösning skulle innebära en skattebördas aflyftande från de hårdast tryckta och läggande på dem, som egde större förmåga att bära densamma, så är detta enligt vårt förmenande ett oriktigt antagande. Det är nemligen icke tänkbart, att hela det bidrag till kostnaderna för försvaret, som nu af indelningsverket lemnas, skulle efter detsammans upphäfvande komma att ersättas endast genom ökad bevillning efter Andra Artikeln, utan säkerligen måste dervid jemväl andra beskattningstitlar anlitas och bland dem icke i sista rummet förhöjda tullar och andra komsuntionsafgifter. Men dylika afgifter hafva den egenskapen att icke blott drabba äfven den fattiga befolkningen, till hvilken rust- och rotehallare icke lära kunna räknas, utan just den fattigare i högre grad än den förmögnare. Tanken härpå synes oss böra utgöra en tillräcklig varning för lagstiftaren att icke beröfva staten en tillgång, som, hvad man än må tänka om dess ursprungliga eller theoretiska rättmätighet, likväl, såsom häfdvunnen och sammanväxt med eganderättsförhållanden, måste vara mindre tryckande och borde vara mindre förhatlig än hvarje ny, på en gång högt uppdrifven beskattning.

Efter denna anmärkning anhålla vi att i största korthet få redogöra för vår uppfattning i fråga om antagligheten af föreliggande förslag till reglering af rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret.

De ökade anspråk, som måste ställas på den indelta soldaten för att sätta honom i stånd att fullt motsvara den uppgift, som skulle honom tillkomma såväl enligt Kongl. Maj:ts förslag till arméens organisation, som enligt hvarje annat förslag, byggt på den allmänna värnepligten, med bibehållande af den indelta arméen såsom stam, måste göra skyldigheten för rust- eller rotehållaren att anskaffa och aflöna soldat mera betungande än denna skyldighet för närvarande är; och med afseende derå att indelningsverket under nu bestående förhållanden ingalunda kan godkännas såsom riktig grund för en ny eller tillökad beskattning, finna vi rättvisan påkalla, att innan sådana anspråk utkrävas, en reglering af indelningsverket sker, hvarigenom rust- och rotehållares skyldigheter blifva en gång för alla bestämda eller åtminstone begränsade.

Med hänsyn vidare dertill, att indelningsverket redan vunnit en utveckling, som för soldaten medför strängare förpligtelser under fredstid, än som måhända ursprungligen varit afsedda, och som i sin ordning verkat till större kostnader för rust- och rotehållare; att andra i viss mån likartade förbindelser, som afsett försvaret, t. ex. den adeliga rusttjensten och städernas skyldighet att hålla båtsmän, undergått väsendtliga förmedlingar; samt att indelningsverket, sådant det nu är, utgör en särdeles ojemnt tryckande beskattning, finna vi det också *billigt*, att vid en ny reglering af denna pålaga, likasom vid flera föregående dylika regleringar, beviljas någon nedsättning, så framt sådant kan ega rum utan andras oskäligen betungande.

Erbjudandet af en reglering, som sätter staten i tillfälle att, med iakttagande af rättvisa och billighet, ålägga den indelta soldaten den för ändamålet erforderliga öfningen, bör derföre icke enligt vårt omdöme stämpas såsom någon köpslagan med enskilda intressen. Icke heller förefaller det oss orätt, att Kongl. Maj:t såsom vilkor för denna reglering fästat antagandet af den utsträckta värnepligten, enär, i händelse densamma icke antages, behovet af förändring i den indelta arméens organisation förminskas, och i samma mån begränsningen af rust- och rotehållares skyldigheter blifver mindre nödvändig.

I fråga åter om sättet för bestämmande af rust- och rotehållares skyldigheter utgår Kongl. Maj:ts förslag från den grunden, att då skyldigheten till uppställande af krigsduglig karl är lika för samtliga rust- och rotehållare i hela riket, det besvär denna skyldighet förer med sig icke bör för den ena vara af drygare beskaffenhet än för den andra, och att derföre ett gemensamt maximum bör bestämmas, utöfver hvilket kostnaderna för anskaffning och underhåll af soldat icke må stegras.

Häremot har blifvit anmärkt, dels att en sådan bestämmelse icke förekommer tillökning af den nuvarande tungan för alla de rust- och rotehåll, hvilkas kostnader icke uppgå till det ifrågasatta maximum, men hvilka kunna i anseende till sin svaghet vara mest i behof af att emot all sådan tillökning betryggas; och dels att den vinst, som tillskyndas de öfriga, utfaller dem emellan högst olika, utan att likväl olikheten i ringaste mån betingas af de förhållanden, som rätteligen borde derpå inverka.

Enahanda anmärkningar måste träffa hvarje maximibestämmelse i hvilket ämne som helst; men de praktiska fördelarne af dylika bestämmelser framtvinga likväl ofta deras användande. De äro aldrig fullständigt rättvisa, men de förminska orättvisans omfång. Hvad förevarande fall angår, så äro vi öfvertygade, att ett så lågt maximum, som det af Kongl. Maj:t föreslagna, skulle utgöra en fördel för alla rust- och rotehåll utan undantag. Ty om än kostnaden för närvarande icke öfverallt uppgår till detta maximum, så skall den likväl sannolikt snart komma att öfverskrida detsamma, icke blott till följd af stigande priser, men framför allt derföre, att statens anspråk på soldatens utbildning måste, äfven med samma priser på hvar sak för sig, göra soldaten dyrare. Att fördelen af maximum för den ena blir större än för den andra, kan ej bestridas, men skilnaden torde dock i allmänhet ej blifva fullt så stor som den förespeglas, enär densamma i många fall är beroende dels af godvilliga uppgörelser, hvilka när som helst kunna ändras, och dels af andra tillfälliga förhållanden, hvilka icke lämpligen kunna tagas i betraktande vid en reglering för all framtid.

Härmed vilja vi icke hafva sagdt, att ju icke ett resultat, som komme rättvisan närmare, möjligen skulle kunna vinnas genom anlåtande af någon bland de utvägar, som i sådant afseende från olika håll blifvit antydda; t. ex. genom beräkning vare sig af den kostnad, som lagligen kan utkrävas af hvarje rusthåll och rote, eller af den kostnad, som nu i sjelfva verket derifrån utgår, samt genom fastställandet på grund af dylika beräkningar antingen af ett särskildt belopp för hvarje rust- och rotehåll, eller ett medelbelopp för större eller mindre område.

Då emedlertid intet af dessa sätt, hvilka alla vore förenade med tidsutdrägt och kostnader, kan anses fullt tillfredsställande, och bestämmandet af en för hela riket gemensam siffra blifvit de andra utvägarne föredraget ej mindre af Andra Kammaren, hvars majoritet vid sistlidne riksdag antagit en sådan för en tid af femton år, under det en stark minoritet förenade sig om densamma för all framtid, än ock af Kongl.

Maj: t i det nu framlagda förslaget, skulle vi icke vilja tillråda att äfventyra det helas frångång genom ett motstånd i denna punkt.

Hvad som förorsakat oss större tvekan om förslagets antaglighet utan förändring, är den omständigheten, att grundsatsen om ett gemensamt maximum i förslaget ej finnes fullständigt genomförd. I fråga om soldatens bostad är nemligen icke åt alla rust- och rotehållare lemnad rättighet att fordra utbyte af denna præstation in natura emot ersättning i penningar, och denna rättighet är till och med betagen en stor del bland dem, som för närvarande icke lemna soldaten bostad, och för hvilka det i många fall måste blifva förenadt med betydliga kostnader att bereda plats för bostaden och verkställa dess uppbyggande. En följd häraf blifver, att många rust- och rotehållare kunna bringas på kostnader vida öfverstigande det fastställda maximum, synnerligen i de fall då rekryteringen öfverlemnas åt staten, och rust- eller rotehållaren måste med en redan antagen soldat öfverenskomma om den ersättning han vill sig för bostaden betinga.

Då enligt det Kongl. förslaget staten icke fäster större vikt dervid, att soldaten å rust- eller rotehållrets mark erhåller bostad, än att sådant lemnats beroende af fritt aftal emellan rust- eller rotehållaren och soldaten, synes något principiellt skäl icke förefinnas, hvarföre icke rättigheten att betala viss ersättning för bostaden kunde göras lika ovilkorlig för alla; och förslagets ändring i denna syftning har dertill inom Utskottet blifvit ifrågasatt; dervid jemväl alternativt kommit i öfvervägande, huruvida icke, för att bespara statsverket ännu större uppoffringar än dem, hvartill förslaget i alla fall föranleder, ersättningen för bostad borde höjas till 30 R:dr från den i förslaget till endast 20 R:dr beräknade. I sammanhang härmed har jemväl varit under ompröfvande, om icke förslagets största olägenheter i detta afscende utan en så stor rubbning skulle kunna afhjelpas derigenom, att antingen de rust- och rotehållare, som enligt förslaget äro förpligtade att lemna soldaten bostad, om han så fordrar, förklarades berättigade att, äfven om soldaten dermed icke åtnöjdes, friköpa sig från denna skyldighet mot en till 40 R:dr förhöjd årlig ersättning, hvarmed afsågs att åtminstone förekomma de prejerier, som eljest af soldaten skulle kunna utöfvas, då han af staten antages; eller ock nu bestående faktiska förhållanden på det sätt lades till grund, att öfverallt, der bostad för närvarande icke lemnas åt soldaten, rust- och rotehållarne skulle kunna derifrån fortfarande befrias under samma vilkor, som der skyldighet att lemna bostad icke är genom knektekontrakt eller särskild författning föreskrifven.

Sedan emot de båda sistnämnda mindre omfattande förslagen bland annat blifvit invändt, att, utom det genom intetdera ett för alla gemen-samt maximum vunnes, då blefve, enligt det förra, olikheten betänkligt stor och i ögonen fallande, under det att enligt det sednare alltför till-fälliga omständigheter skulle komma att verka till en ständig olikhet, ofta till och med emellan närmaste grannar; samt i fråga om de båda förstnämnda mera omfattande förslagen i betraktande tagits de sanno-rika följderna såväl af att i sin helhet höja det af Kongl. Maj:t före-slagna maximum, som af att under ännu befintliga meningsskiljaktighe-ter angående önskvärdheten af den indelta soldatens förseende med fast bostad vilja förklara samtliga rust- och rotehållare från en sådan för-bindelse befriade och på samma gång äfventyra en större utgift för sta-ten, så hafva vi slutligen funnit oss föranlåtna att tillstyrka förslaget antagande oförändradt jemväl i denna del, dervid ledda af den öfver-tygelse, att, om erfarenheten kommer att påkalla mera eller mindre förändrade bestämmelser i den af oss nu antydda riktning, desamma ock då skola kunna med mindre svårighet än nu genomföras.

Ett af de viktigaste inkasten emot förslaget är tvifvelsutän, att den indelta soldatens ställning kunde komma att undergå en så väsentlig förändring, att hela institutionen icke vidare skulle lenna lika goda resultat som hittills. Härvid får dock icke förbises, hvad så ofta blif-vit erinradt, att den indelta soldaten i många delar af riket för närva-rande innehar just den ställning, som enligt förslaget skulle blifva regel, och att han icke i dessa orter visat sig vara mindre duglig än i de andra; samt vidare att för så vidt man afser de stora jordtorp, hvaraf en del soldater för närvarande äro i besittning, nu gällande författningar, såsom de i sednare tider tillämpats, icke lära innebära någon trygghet, att dessa soldater skola blifva vid desamma bibehållna; hvaremot det å andra sidan är att förmoda, det den frikostighet hos en del rust- och rotehållare, som hittills beviljat soldaten större fördelar än han lagligen eger att fordra, icke skall helt och hållet upphöra derföre att en ny lag i ämnet utfärdas. Antagligen torde dessutom inom en icke så af-lägsen framtid flertalet af rust- och rotehållare finna sin fördel vid att öfverlemna rekryteringen åt staten, hvars sak det då blifver att se till det vilkoren blifva sådana, att goda soldater med dem kunna erhållas.

Jemväl emot den för soldaten i förslaget bestämda långa tjänste-tid hafva betänkligheter hos oss förefunnits, men vi anse oss icke böra i detta afseende föreslå några andra bestämmelser, helst ändring lätte-ligen lär kunna vinnas, om och när krigsstyrelsen kan finna en sådan önskvärd.

Icke heller uti förslaget's öfriga delar framställa vi några ändringsförslag. Det hela måste bedömas såsom ett försök att jemka emellan meningar, hvilkas skiljaktighet hittills förhindrat den viktiga frågans lösning, och ändamålet skulle lätteligen förfelas, om jemnvigten rubbades till förmån för någondera sidan. Sådant det är, synes oss förslaget möjligt att antaga både af indelningsverkets försvarare och af dess motståndare. De förra kunna åtnöjas dermed, att indelningsverket icke nu utdömes, utan att det lemnas tillfälle att genom erfarenheten ådagalägga sin lämplighet jemväl under de nya förhållanden, som uppstå genom den allmänna värnepligtens utsträckning; och motståndarne böra finna sig tillfredsställda deraf, att hvad som nu åtgöres icke försvårar utan snarare underlättar indelningsverkets utdömande framdeles, i händelse det skulle befinnas såsom militärisk organisation ej bestå profvet; under det att båda parterne böra hafva för ögonen, att den föreslagna arméorganisationen genom utsträckt värnepligt, ökade vapenöfningar för såväl stamtrupp som beväring samt ett betydligt tillökadt och mera utbildadt befäl skulle bereda oss ett, vid jemförelse med det nuvarande, i alla afscenden starkare försvar. Vill man verkligen vinna detta mål, så måste man gå hvarandra till mötes i fråga om medlen. Vi hafva förenat oss om ett sådant tillmötesgående, som från våra synpunkter måhända ej är mindre långt sträckt än det som af de flesta med oss olika tänkande påkallas, då vi vördsamt hemställa,

att Kongl. Maj:ts förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret må af Riksdagen antagas.»

af Herr *Björnstjerna*: »Ehuru jag deltagit i det beslut, hvartill Utskottets majoritet i denna punkt kommit, delar jag dock icke samma majoritets uttalade åsigt om nödvändigheten att förkasta hvarje förslag till ombildning af den svenska krigsförfattningen, hvilket icke utgår från indelningsverkets upphäfvande. Att tidpunkten för denna institutions aflösande »nalkas i den mån den allmänna värnepligten blir försvarets hufvudsakligaste källa», torde visserligen vara en sanning, som af allt färre och färre numera förnekas, men jag eger icke någon anledning att antaga det svenska folket för närvarande är villigt att bygga sin krigsförfattning uteslutande på allmän värnepligt i den omfattning, som är en oeftergiftig nödvändighet, derest landets försvar genom en sådan författning skall kunna betryggas. Utvecklingen af hvarje menskelig inrättning kan aldrig strafföst försiggå, utan i den mån folkmedvetandet

påkallar den. Endast småningom, på öfvertygelsens väg, förberedas och mogna genomgripande förändringar i lagstiftning och organisation. Är sålunda tiden ännu icke kommen för en sådan förändring, då fordrar omsorgen för fosterlandets väl att vårda och använda hvad som finnes. Häraf följer hvarken att jag anser det nuvarande indelningsverket så förträffligt, att icke från militärisk synpunkt, särdeles med de fordringar som en alltmer sig utvecklande krigskonst numera ställer på krigaren, från den högste till den lägste, vida bättre organisativa grunder än indelningsverk kunna för krigsförfattningen uppställas, eller att jag ovilkorligen vill för all framtid bibehålla vårt gamla indelningsverk orubbadt, utan endast att jag vågar tro det omtänksamheten bjuder att icke öfvergifva hvad man har, innan man är med sig sjelf ense att det nya, som erbjudes, är efter menskligt förutseende bättre och för försvaret mera betryggande, hvilket jag icke kan finna vara förhållandet med de, genom förslaget till förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen, föreslagna reformerna, efter hvilkas genomförande den gamla organisativa fastheten skulle vara minskad, de genom århundradens häfd i folkmedvetandet invuxna traditionerna delvis utplånade, den indelta soldatens ekonomiska ställning i de flesta orter försämrad, hans sociala ståndpunkt rubbad och indelningsverkets ekonomiska tillgångar till icke obetydlig del förspilda, utan att likväl, efter min uppfattning, en öfvergång till mera tidsenliga former vore förberedd och förmedlad, sannolikheten att erhålla befälsämnen ökad, tillgång på indelt stamtrupp i landets *alla* delar ordnad och sålunda genomförandet af en värnepligtslag, som betryggar försvaret, underlättadt, eller anledningarne till obelåtenhet hos rust- och rotehållare samt till förvecklingar emellan dem och befälet undanröjda. I öfverensstämmelse med 1869 års Försvars-Utskott fruktar jag, att man »med försök i denna riktning (normalkontraktet) löper ständig fara att rubba det, som indelningsverket har företrädesvis godt och värdt att bibehållas, utan att ändock ändamålet vinnes.» Antingen måste värnepligten ordnas efter stammens nuvarande organisation eller den sednare varsamt och småningom förändras i öfverensstämmelse med andan af den nya värnepligtslagen, derest det hela skall kunna organiskt utväxa. Är man icke ense om målet dit man sträfvar, kunna detaljerna icke följdriktigt ordnas, och då är stunden för reformen ännu icke kommen.

Dessutom har det för mig varit svårt att inse hvarföre en *skattejemkning*, en på medeltalsberäkning grundad nivellering af en del af den svenska jordens skattebördor, en i alla samhällsförhållanden ingripande

pande statsekonomisk fråga om eftergifvande af en del utaf Statsverkets ekonomiska tillgångar bör sammankedjas vid frågan om antagande af en ny värnepligtslag? Deltagandet i fosterlandets försvar är en lika helig som urgammal pligt för hvarje svensk man, en pligt hvars ovilkorlighet icke ens får ifrågasättas. Redan en förmodan om ett köpslagande om denna pligt skulle kasta en skugga på vårt nationela anseende. Fritt från hvarje annan tanke än den på fosterlandets väl, bör beslutet om ordnandet af våra försvarskrafter fattas och framstå. Isynnerhet ömtålig är den ånyo väckta frågan om ett vilkor, då nedsättningen i rust- och rotehållets ekonomiska börda blifvit i siffror beräknad. Och då det, innan något utöfver närvarande anslagssumma skulle för de ökade öfningarne i statsregleringen upptagas, eller åtminstone oberoende deraf, nu ifrågasättes att mer än en million riksdaler skulle årligen utgå i form af en skatteuppgörelse, så torde det väl böra öfvervägas, om icke denna summa skulle på ett mera direkt och med det konstitutionela lifvets vanor mer öfverensstämmande sätt kunna komma det egentliga försvaret till godo.»

Med Herr Björnstjerna instämde Herr *Wijkander*.

Vid 2:dra punkten:

af Grefve A. *F:son Posse*, Herr *Carl Ifvarsson*, Friherre *John Ericson* samt Herrar *Sven Nilsson* i Österslöf, *Per Engman*, *J. E. Johansson* i Forneby, *E. Key*, *J. Mankell*, *Johannes Andersson* i Ryssby, *Nils Larson* i Tullus, *S. F. Norén* och *V. Rydberg*: »Ehuru vi, under förutsättning af indelningsverkets afskaffande, vidhålla och godkänna hufvudgrunderna uti Kongl. Maj:ts till innevarande Urtima Riksdag framställda förslag till lag angående den allmänna värnepligtens utgörande, så och enär en usträckning af värnepligten samt öfriga dithörande bestämmelser står i oskiljaktigt sammanhang med och i hufvudsaklig mån betingas af det sätt hvarpå stammen kommer att bildas, men Kongl. Maj:ts till Riksdagen framlagda förslag till förordning angående förändrade bestämmelser i fråga om rote- och rusthållsinrättningen vid landtförsvaret icke är bygd på ofvannämnda grundsats af indelningsverkets afskaffande och fördenskull ej heller kunnat af Utskottet godkännas, hemställa vi:

att Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till lag angående den allmänna värnepligten icke för närvarande må af Riksdagen bifallas.»